

Zondag 2/3: Deugt de mens?

Orde van dienst:

Votum en zegengroet

Psalm 8 (Nieuwe psalmberijming)

Gebed

Inleiding: "De meeste mensen deugen".

Lezen: Psalm 8

GK 256 (2017) Wonderwereld vol geheimen

Tekst: Zondag 2/3

Preek

Zingen: Geloofsbelijdenis met GK 177 Heer, u bent mijn leven.

Collecte

slotlied/gebed: Nieuw liedboek 1006 Onze Vader in de hemel.

Zegen.

Inleiding: In de afgelopen weken heb ik het boek "De meeste mensen deugen" gelezen. Dia.

Het is geschreven door Rutger Bregman. Dia.

Hi heeft al meer boeken geschreven. Zoals het boek "Gratis geld voor iedereen". Dia.

U begrijpt, dat ik stond te popelen om ook dit boek van hem te gaan lezen. □ □

Maar nu eerst dit boek: "De meeste mensen deugen".

Om te beginnen: ik heb het met plezier gelezen. Er staan veel mooie observaties in. Sterke ontmaskeringen van onderzoeken. Zelfs verwijzingen naar woorden van Jezus. En het kan goed zijn om eerder van het goede van mensen uit te gaan, dan van het slechte. Ook al moet je niet naïef zijn.

Het is een boek met grote pretentie. Dia.

De ondertitel luidt namelijk: "Een nieuwe geschiedenis van de mensheid". Dat is nogal wat.

Waar gaat dit dikke boek over?

Over de vraag of de mens nu echt zo slecht is. Is het niet zo dat de meeste mensen gewoon vriendelijk zijn, graag samenwerken, gastvrij zijn, aardig?

Eeuwenlang is verteld, dat de mens soms wel goed lijkt, maar dat dat maar een dun laagje vernis is. Daaronder is er vooral veel slechtheid. Egoïsme. Agressie.

Heel in het kort: "De mens is een beest, zeiden de koningen. Een zondaar, zeiden de priesters. Een egoïst, zeiden de boekhouders. Al eeuwen is de westerse cultuur doordrongen van het geloof in de verdorvenheid van de mens".

Rutger Bregman stelt, dat dat niet zo is. De meeste mensen deugen. Zelfs in gruwelijke oorlogen vechten veel soldaten uit loyaliteit of kameraadschap en vaderlandsliefde.

We zijn niet alleen 'homo sapiens', de denkende mens, we zijn ook 'homo puppy'. Dat is een lieve, zachtaardige, blozende mens. Homo puppy.

Dat is nogal een positieve kijk op de mens. En je zou het graag omarmen.

Ook omdat je zelf veel aardige mensen kent. Vrienden, burens, familie, die gewoon erg sympathiek zijn. Eerlijk. Hulpvaardig. En veel van die mensen geloven niet.

En daar staan we dan met onze belijdenis.

Daar belijden we, dat 'het mijn aard is om God en mijn naaste te haten'. Dat onze 'aard verdorven is'. Dat we zelfs 'helemaal onbekwaam zijn tot iets goeds en uit op elk kwaad'. Dat is nogal wat. Wat een pessimistische kijk op de mens! Is het zo erg met ons?

Daarbij: je zou er depressief van worden. Want God vraagt van ons om volmaakt te zijn, om nooit zonde te doen, maar we kunnen het helemaal niet! Je kunt je aard niet veranderen.

Een dalmatiër blijft altijd een witte hond met zwarte vlekken. Hoe hard je ook boent.

Maar: is dat zo? Heeft de Bijbel en dus de kerk een pessimistisch mensbeeld? Vooral verdorven?

Preek:

Er komt een vrouw bij de dokter.

Ze heeft klachten. Haar gewrichten doen pijn. En slapen gaat slecht, omdat ze niet weet hoe ze moet liggen. Elke morgen komt ze stijf en met pijn uit bed.

Ze heeft al allerlei zalfjes gebruikt en op haar knieën en heupen gesmeerd. Zalfjes die de plek verwarmen en zo het bloed ruimte geven om de pijnlijke plekken te genezen.

Maar het helpt niet.

De dokter onderzoekt haar. Laat haar bloed onderzoeken.

Een week later krijgt ze de uitslag: het probleem zit dieper.

Ze heeft een erfelijke ziekte, een gen, dat de ontstekingen en stijfheid veroorzaakt. Het zit in de familie. En door het koude en vaak natte Hollandse weer komt de ziekte makkelijker en ook pijnlijker naar de oppervlakte.

Er valt dus weinig tegen te doen, zegt de arts. Zalfjes helpen maar even. Blijven bewegen is goed. En in een warmer klimaat leven zou ook erg goed zijn. Maar de genen veranderen kunnen we niet.

Dat is ook tegelijk mijn moeite met het boek: "De meeste mensen deugen".

Dat klinkt sympathiek.

En gelukkig komen we in dit leven heel veel mensen tegen, die aardig zijn, gastvrij, wijs, liefdevolle mantelzorgers en meelevende burgers. Willen zich echt inzetten voor de minderbedeelden. Geven gul voor Afrika en zorgen goed voor hun kinderen. Fijne burens en collega's.

En dat is erg mooi.

Dat zien we ook terug in onze belijdenis.

En in de Bijbel zelf.

Dia.

In de Dordtse Leerregels staat: "Wel is er na de zondeval nog iets van het licht van de natuur in de mens overgebleven. Hierdoor behoudt hij enige kennis van God, van de natuurlijke dingen, van het onderscheid tussen wat past en niet past en ook geeft hij er wel enigszins blijk van zich fatsoenlijk en ordelijk te gedragen".

De mens is door de zonde geen onmens geworden. Geen agressief dier. De mens is mens gebleven. De mens is niet met het kwaad samengevallen. De mens heeft besef van goed en kwaad. Kan ook kiezen om het goede te doen. En dat gebeurt gelukkig vaak.

De mens blijft mens.

dia.

In Romeinen 2 staat het zo: "Allen die gezondigd hebben zonder de wet

te kennen, zullen ook zonder wet verloren gaan; en allen die gezondigd hebben terwijl ze de wet wel kennen, zullen door de wet worden veroordeeld. Niet wie de wet slechts aanhoort zal voor God rechtvaardig zijn, maar wie de wet naleeft. Wanneer namelijk heidenen, die de wet niet hebben, de wet van nature naleven, dan zijn ze zichzelf tot wet, ook al hebben zij hem niet. Ze bewijzen door hun daden dat wat de wet eist in hun hart geschreven staat; en hun geweten bevestigt dit, omdat ze zichzelf met hun gedachten beschuldigen of vrijpleiten. Dit alles zal blijken op de dag waarop, volgens het evangelie dat ik verkondig, God door Christus Jezus oordeelt over wat er in de mens verborgen is".

Nou, lange en moeilijke tekst.

Er staat eigenlijk: ook mensen die de wet niet hebben, die niet in de God van de Bijbel geloven, hebben kennis van goed en kwaad. Die kennis hebben ze dan misschien niet uit de wet van God, maar van de stem in hun eigen hart. Ook omdat in jouw gezin, in jouw land, nog steeds goede wetten zijn. Omdat je overal hoort dat liegen slecht is en dat overspel pijn doet. Of omdat je in een christelijk gezin bent geboren en dus nog heel goed weet wat goed en kwaad is.

Dat is dus helder: je hoeft mensen niet te vertellen, dat liegen slecht is en stelen en moorden.

Dat weet iedereen.

De mens is wel mens gebleven. Heeft een geweten. Kan goed doen.

In die zin heeft de Bijbel dus geen pessimistisch mensbeeld. Integendeel.

Als je niet gelooft in God en in de schepping, als je gelooft dat alles ontstaan is door een proces van evolutie, van strijd en toeval en overleven, dan is de mens eerder gewoon een dier. Een dier, dat wil overleven. Een dier, dat graag zijn eigen genen wil doorgeven. Dan blijft er ook weinig menselijks meer over. De mens is een 'beschaafd dier'. En dat laagje beschaving kan een dun laagje zijn. Dan zijn al die oorlogen en wreedheden tussen mensen niet zo vreemd.

In de Bijbel is de mens geen dier. Maar een mens. Met verstand en geweten en dus gevoel voor liefde en goed en kwaad. Hij kan onmenselijk slecht gedrag vertonen, maar is nooit zelf een onmens.

De Bijbel denkt in die zin dus positief over de mens: de mens heeft een hart.

Het wordt nog optimistischer.

Kijk alleen al naar de schepping van de mens zelf

Dat lees je in Genesis 1. Daar wordt de schepping van het heelal en van de aarde beschreven.

Ook de schepping van de mens.

dia.

Daar staat: "God zei: 'Laten wij mensen maken, die ons evenbeeld zijn,

die op ons lijken; zij moeten heerschappij voeren over de vissen van de zee en de vogels van de hemel, over het vee, over heel de aarde en over alles wat daar rondkruipt.' God schiep de mens als zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep hij hem, mannelijk en vrouwelijk schiep hij de mensen".

Stel je voor: de mens is geschapen naar het evenbeeld van God. Wij lijken op God!

David zingt in Psalm 8: "U hebt hem bijna een god gemaakt,

dia.

hem gekroond met glans en glorie...".

De mens is dus niet zelf god, maar als je naar de mens kijkt, zie je wel iets van God.

Zoals de maan het licht van de zon weerkaatst: de maan is niet zelf de zon, maar je kunt door de maan wel licht van de zon opvangen.

Waarom lijken wij op God? Waarin zijn wij zijn evenbeeld?

Er zijn allerlei verklaringen gegeven.

Zoals: ook mensen hebben een rede. Hebben verstand en kunnen dus nadenken.

Of deze: de mens is ook koning. Net als God. De mens regeert over de dieren. God regeert als koning over de kosmos.

Of deze: ook mensen kunnen creatief zijn. Net als God. Ze maken de mooiste muziek en bouwen de mooiste gebouwen.

Het dichtste bij komt de uitleg, dat de mens net als God zelf in relatie leeft. Een mens kan liefhebben.

Dat zie je ook terug in de woorden uit Genesis 1: "God zei: 'Laten we mensen maken, die ons evenbeeld zijn, die op ons lijken'".

Ons.

Later blijkt in de Bijbel, dat in het ene wezen van God drie personen zijn. Vader, Zoon en Heilige Geest. En tussen deze drie personen in het ene wezen van God is een eeuwige liefde. Een groot maken van de ander. De ander in het licht zetten. Een dans vol vreugde. Een verbond.

De mens heeft een hart. Een mens kan liefde geven en ontvangen. De mens kent verbondenheid.

Zo heeft God de mens gemaakt.

Dia.

Vandaar dat Zondag 2 het zo zegt: "Wat eist de wet van God van ons?" En het antwoord is niet, dat we alle regels van de wet vervullen of grote bouwwerken neerzetten, maar dat we God en naasten liefhebben.

De liefde voor de ander, de gevende liefde, is het hoogste. Daarin lijken we op God.

We kunnen sympathiek zijn. Aandacht geven. Zo zijn we gemaakt.

Wat is de mens mooi. Vol glorie. Wat denkt de Bijbel positief over de mens!

Alleen: dat vermogen is door de zonde ernstig aangetast. Het vermogen om liefde te geven.

Om in een verbond te leven.

Dia.

Dat lees je in zondag 2: 'naar mijn aard ben ik erop uit om God en mijn naaste te haten'.

Dat is nogal wat.

En ik denk: "Is dat zo? Ben ik erop uit om God en mijn naasten te haten?". Wat bedoelt de Catechismus?

We kijken naar twee woordjes: het woordje **haten** en **aard**.

Dia.

Het woordje dat in de Bijbel voor **haten** staat, betekent vaak 'op de tweede plaats zetten'.

Anders gezegd: door de zonde zullen we altijd eerst onszelf op de eerste plaats zetten.

Zonde is zelfhandhaving. Het gaat om mijn "ik".

Als het kan met anderen en als het moet ten koste van anderen. Van nature staat mijn "ik" vooraan.

Mijn voordeel.

Een onschuldig voorbeeld:

Als het winter wordt trekken veel oudere mensen naar het zonnige zuiden. Een winter in de zon is beter dan in de natte kou van Nederland. Ik las over een groep mensen, die ging overwinteren in een mooi hotel in Torremolinos. Allemaal deugdzaam mensen. Brave burgers.

In het hotel waren er voor en achter appartementen met balkons.

Alleen: een rij appartementen lag op het zonovergoten zuiden met uitzicht op zee. De andere appartementen lagen op het koude noorden met uitzicht op wat grijze straten.

Veel vakantiegangers hadden ver van te voren geboekt en hadden een appartement met uitzicht op het zuiden en de zee gereserveerd. Er kwamen ook andere overwinteraars, die niet gereserveerd hadden, maar wel eerder aankwamen. Zij kozen natuurlijk voor een kamer op het zuiden en de zee. Door een fout van het hotel gebeurde dat ook.

Toen kwam de groep die gereserveerd had en die eiste natuurlijk hun kamers op het zuiden op.

Maar de anderen bleven zitten waar ze zaten en wilden niet verhuizen naar de noord-kant.

Ze waren zelfs niet bereid om halverwege te ruilen. Ze dachten alleen aan zichzelf.

Kinderen pesten andere kinderen om er zelf stoer uit te zien. Collega's pesten elkaar op het werk. Spreken kwaad over elkaar. In huwelijken maken mannen en vrouwen elkaar het leven zuur. Drugsdealers verkopen hun drugs aan jongeren. Porno-netwerken verleiden miljoenen en verwoesten levens en huwelijken. In oorlogen zien we de grootste wreedheden. Want het is hij of ik.

De Romeinen hadden geen Bijbel, maar ze zeiden dat al: "Homo homini lupus". Dat is: "De mens is een wolf voor de mens".

En dan hebben we het nog niet eens gehad over Auschwitz.

In deze dagen wordt de bevrijding van concentratiekamp Auschwitz herdacht. Nu 75 jaar geleden. Er ging een grote schok door de wereld toen de poorten opengingen en de hopen lijken en de bergen wreedheid aan de wereld werden getoond. Meer dan een miljoen mensen is daar door gas vermoord en in ovens verbrand. Gewone, onschuldige, deugdzaam burgers. Wat een schok!

Er volgde nog een naschok: de beulen, de bewakers, de architecten van deze wreedheden werden gevangen genomen en berecht. Zoals in het beroemde Neurenbergproces. De daders zaten daar op een rij.

En wat schokte was dit: het waren gewone mensen. Gewone huisvaders hadden onschuldige, wanhopige mensen gemarteld. Vermoord. Verbrand. Zelfs kinderen. De beulen waren geen verklede duivels, geen monsters met gele ogen, geen beesten. Het waren mensen als wij. Deugdzaam burgers. Dat kan dus, dat je zo meegezogen wordt in het kwaad en je zucht naar macht, dat je deze dingen doet. 's Avonds lees je je kinderen voor en overdag duw je kinderen in de gaskamer. Daar kunnen mensen dus toe komen. Mensen als wij!

Dat is dat haten.

Ik vind het heel vreemd, dat Rutger Bregman in zijn boek hier weinig woorden aan wijdt. Hij ontmaskert doorzichtige testen op mensen. Vaak terecht. Maar hij blijft aan de oppervlakte als het om de diepten van het kwaad gaat en het mensenhart. Ook omdat Auschwitz geen uitzondering is.

Er is helaas zoveel meer wreedheid in onze geschiedenis. Een diepe zee aan liefdeloosheid.

Maar: niet iedereen doet dat gelukkig. Veel mensen pesten niet. Zijn liefdevolle mantelzorgers. Zorgen voor anderen. Geven gul aan liefdadigheid. Zijn pleeggezin. Brengen offers voor hun huwelijk. Hebben met gevaar voor eigen leven onderduikers verborgen. Zijn diep geschokt door de beelden over Auschwitz. Zijn vreedstichters. Veel mensen deugen!

Vandaar dat woordje 'aard'.

Dia.

Iets kan in je aard liggen, maar daarom wil dat niet zeggen dat je dat altijd doet.

Het ligt ook aan de omgeving waarin je opgroeit. In de verleidingen van macht en geld. De manipulatie van mensen om je heen. Je opvoeding.

Denk aan een eikel van een eikenboom.

Het zit in de aard van zo'n eikeltje om een eikenboom te worden. Als zo'n eikeltje op de grond valt en er komt water en zon bij en hij valt in goede grond, dan zal zo'n eikeltje wortel schieten, ontkiemen en zelfs uitgroeien tot een hele eikenboom. En zo'n eikenboom kan weer een paar duizend eikeltjes voortbrengen, die ook weer op de grond kunnen vallen en kunnen uitgroeien tot duizend grote eikenbomen. En al die duizenden eikenbomen kunnen ook weer een paar duizend eikeltjes voortbrengen. Kort gezegd: uit één eikeltje kan een heel eikenbos groeien. Een aarde vol.

Zo kan uit een mensenhart veel kwaad groeien. Het hart van Hitler kon ook zoveel kwaad veroorzaken, omdat de mensen, de geschiedenis, daar vruchtbare bode voor biedt.

Maar dat hoeft niet.

Als dat eikeltje op harde grond valt en geen wortel kan schieten, dan vergaat het. Wordt het opgegeten door een eekhoorn. Wordt het meegevoerd op het water van een rivier.

Je ziet hoe de Bijbel hier al ruimte geeft: onze situatie op aarde is niet hopeloos!

Als we de goede grond maar vinden. De goede bron terugvinden. Bron vol levend water.

Dat kan.

De mens is geen dier geworden of een onmens. De mens is mens gebleven en kan veranderen. Het kwaad is een indringer. Een vreemd virus. Van dat virus kun je genezen.

De mens is verlosbaar!

Het wordt nog mooier. De bijbel is erg optimistisch.

Dia.

Want God heeft de mens niet alleen goed geschapen, met een hart om lief te hebben, maar hij kan die mens ook echt veranderen. Nieuw maken. En dan niet alleen de buitenkant.

Niet alleen aan de oppervlakte.

Zoals die vrouw, die bij de dokter kwam. Die gebruikte een zalfje. Probeerde meer te bewegen. Wat vaker in de warme zon.

Maar dat hielp niet. Want haar ziekte zat in haar genen. Diep van binnen. Zo is het ook met het kwaad: dat is als een virus het lichaam en zo het hart van de mens binnengekomen. De Boze, de satan, verleidde de eerste mensen en besmette de mens met wantrouwen en opstandigheid.

Niet alleen naar elkaar toe. Adam tegenover Eva.

Maar eerst naar God toe.

Met zijn dubbele tong maakte hij het hart van Adam en Eva van God los.

Hij vertelde Adam en Eva, dat God hen klein wilde houden en dat zij daarom niet van de boom mochten eten. De boom van de kennis van goed en kwaad. Die kennis wilde God voor de mens verborgen houden, zodat zij niet zo groot en machtig als God zouden worden.

Zei de slang.

En de mens ging anders naar de vrucht kijken.

Je hoort Adam en Eva denken: "O, is God dat van plan?! Wil Hij het ware geluk en de ultieme macht voor zichzelf houden?! We dachten dat het bij God om liefde ging. Maar het gaat bij God blijkbaar om macht". En ze keren zich tegen God. Maken zich los van de bron.

De bron van de liefde.

Ze gaan zelf uitmaken wat goed en kwaad voor hen is.

En wat blijkt: er komt veel goed, maar ook veel kwaad in de wereld. Al meteen aan het begin, als Kaïn jaloezie wordt op zijn broer Abel en hem zelfs dood slaat. De Boze bezet zijn hart. En zo begint dat hart te sterven.

Want los van de bron van de liefde, van God zelf, word je eenzaam. Moet je je eigen geluk veilig stellen. Wordt je leven een zoektocht naar aanvaarding, liefde en veiligheid.

Los van die liefde kun je misschien een deugdzaam burger worden, maar mis je de essentie van het leven en de liefde. Want het hart van de liefde is niet dat je wel deugt, maar dat je je positief inzet voor anderen. Dat je je met woord en daad bekommert om de eenzame, de gevallen vrouw, de vluchteling, de zondaar. Dat je offers brengt en je eigen ego opzij zet.

Zonde, kwaad, is niet alleen maar keurig leven.

Naar de regels van het land en zelfs de regels van Gods geboden. Zonde is niet alleen dat je vaak foute dingen doet. Maar het is vooral, dat je geen goede dingen doet. Dat je je de pijn en het recht van de ander niet echt aantrekt. Dat je gewoon op je appartement aan de zuidkant blijft zitten. Dat je die Lazarus aan de poort laat verkommeren. Dat je je andere wang niet toekeert, maar terugslaat. Dat je God niet erkent en dankt voor wat hij je in zijn liefde geeft.

Maar, ik zei al, de mens is verlosbaar. Dat is het grote nieuws van het evangelie.

En die verlossing is heel diep en mooi.

Dia.

Want in de catechismus staat dit: "Maar zijn wij zo verdorven, dat wij helemaal onbekwaam zijn tot iets goeds en uit op elk kwaad?".

Antwoord: "Ja, behalve wanneer wij door de Geest van God opnieuw geboren worden."

Dat betekent, dat de grote Schepper een heel nieuw mens van je wil maken. Vrij van het virus dat zonde heet. Hij gaat je hart vernieuwen. Vol maken met zijn liefde. Genezen.

Niet met een zalfje of wat beweging, maar God zalft ons met zijn Geest.

Hoe ziet die nieuwe mens eruit? Wat is Gods plan met jou?

Dia.

Ja, dan moet je naar Jezus kijken. Zo wil God jou maken.

Romeinen 8: "Hij vernieuwt jou naar het beeld van zijn Zoon".

Jezus, die op aarde helemaal leefde uit de band die hij met zijn Vader heeft. Hij heeft de Vader lief. Vertrouwt hem. Ook als zijn weg langs het kruis gaat en door de dood heen.

Nachten vol gebed brengt hij met zijn vader door.

Dat was zijn basis. Zijn bron. Hij is het evenbeeld van de Vader.
En zo kan hij ook met mensen omgaan. Zoekt hen op. Spreekt woorden van vrede. Geneest.
Keert zijn andere wang toe. Geeft zijn leven voor mensen als wij. Wil zelfs voor ons aan het kruis gaan. Koopt ons los uit de greep van de Boze.
Brengt ons bij het hart van de Vader. Geeft ons het vertrouwen weer. Leert ons de liefde.
Daar begint de wedergeboorte van de nieuwe mens.

Heilige Geest: opnieuw geboren. Niet een zalfje. Niet een mens die wel deugt. Maar een nieuwe mens, die weer van harte kan liefhebben. Een mens met een nieuw hart.
Dat is meer dan 'de meeste mensen deugen'. Dat is zijn licht vol liefde uitstralen.
De Bijbel is dus heel optimistisch over de mens. Die is verlosbaar. Die kan weer stralen van liefde.
Amen.